

مقدمه

مطالعه رفتار سازمانی یک اصل بنیادی در مدیریت سازمانهای امروزی است. این مطالعه موجب ایجاد فهمی صحیح از رفتار کارکنان و مدیران و تأکید بر روانشناسی مدیریت می شود و تأکید بیشتر بر کارکنان دارد. مباحث مهمی چون انگیزش، رضایت شغلی، بهره‌وری و در یک کلام کیفیت زندگی کاری از مباحث مورد علاقه مدیران برای کارکنان است. به طور کلی این علم در فهم چگونگی مدیریت صحیح کارکنان و اداره سازمان نقش تعیین کننده‌ای دارد. به علاوه رفتار سازمانی به شناخت مهارتهای اصلی و ضروری مدیریت در سازمان و به کارگیری آنها در عمل کمک بارزی می کند. رفتار سازمانی به مدیران کمک می کند تا به دنبال راه حل انسانی و نظامی برای حل مسائل فردی در سازمان یا به عبارتی بهتر حل کردن مسائل مدیریتی و نحوه تصمیم گیری درباره آنها باشند. رفتار سازمانی به عنوان یک زمینه مطالعاتی و تحقیقاتی عبارت است از علم و دانش در حال توسعه درباره شناخت علل رفتار فرد و گروه در فضای کاری سازمان و تشخیص و فهم صحیح نیازها و مبانی انگیزش و رضایت شغلی اعضای سازمان و اهمیت آن در تحقق اهداف سازمان.

هدف از این تحقیق فراهم آوردن یک سلسله مطالب جدید و تازه پیرامون مطالعات انجام شده در این باره است و در آن مخصوصاً بر مباحث جدید از منابع منتشر شده در دهه 1990 و 2000 تأکید می شود. اهداف دیگر این تحقیق عبارت است از:

1. ایجاد دانش نظری و قابل تجربه پیرامون نظریه‌های رفتار سازمانی.
2. نشان دادن ارتباط مستقیم و مؤثر رفتار سازمانی با مدیریت اثربخش.
3. توسعه مهارتهای چگونگی نقد و بررسی مطالعات انجام شده پیرامون رفتار سازمانی.

به همین دلیل طرح مطالعاتی که برای این کتاب در نظر گرفته شده است به ترتیب عبارتند از:

بخش اول شامل مقدمه‌ای درباره رفتار سازمانی در جهان امروز که شامل نظریه‌های رفتاری و مکتب رفتارگرایی و مروری بر تعریف رفتار سازمانی و تعریف روابط انسانی و تفاوت این دو با هم و روش تحقیق در رفتار سازمانی و سرانجام بحث کاملاً جدید و تازه‌ای پیرامون رفتار در سازمانهای الکترونیک است که برای اولین بار در کتابهای فارسی زبان به این حجم و در ابعاد گوناگون بررسی می‌شود. بدیهی است طرح مکتب رفتارگرایی در این کتاب از یک نوگرایی در زمینه مطالعات رفتار سازمانی برخوردار است. به طوری که در هیچ‌یک از منابع و متون خارجی و داخلی (به زبان فارسی) این بحث در کتابهای رفتار سازمانی گنجانده نشده است و درحقیقت یک غفلت عمومی در این باره در داخل و خارج وجود داشته است. خوشبختانه محقق با این اقدام برای اولین بار نه تنها ضعف کتابهای رفتار سازمانی را در جهان جبران کرده بلکه نظیر مدیریت علمی هویتی علمی، فلسفی و تاریخی - که تاکنون سابقه نداشته - به علم رفتار سازمانی داده است. همین نوآوری در فصل دوم با عنوان مروری بر تعریف رفتار سازمانی و در فصل سوم با طرح روشهای تحقیق و چگونگی ارائه الگوهای رفتار سازمانی ادامه یافته و در فصل چهارم مهمترین بحث نظری پیرامون تعریف روابط انسانی و تفاوت آن با تعریف رفتار سازمانی، و بالأخره فصل پنجم با توضیح پیرامون رفتار در سازمانهای الکترونیک تازگی خاصی به این کتاب بخشیده است.

بخش دوم به نقش فرد در رفتار سازمانی می‌پردازد. این بخش شامل فصول ششم تا دهم است. در فصل ششم درباره یادگیری که اولین بار به مقوله یادگیری در منابع فارسی اشاره می‌کند، بحث می‌شود. در فصل هفتم نیز موضوع شخصیت که مهمترین عامل برای تشخیص تفاوت‌های فردی است و نظریات و نقدهای پیرامون این نظریات ارائه می‌شود. فصل هشتم به شناخت و ادراک که هر دو در شکل‌گیری شخصیت بسیار مؤثرند اختصاص دارد. اینکه اصولاً در شکل‌گیری شخصیت انسان یادگیری مقدم بر شناخت و ادراک است یا برعکس، نظریات متفاوتی در کتابهای روانشناسی و رفتار مشاهده می‌شود. برخی از کتابها یادگیری را مقدم بر شناخت و ادراک و برخی دیگر مؤخر بر آن مطرح کرده‌اند. همین‌طور در فصل نهم احساسات برای اولین بار به‌عنوان یک موضوع مرتبط با انگیزش و رفتار در مباحث رفتار بررسی می‌شود. همچنین در فصل دهم که به تعریف و نظریه‌های انگیزش اختصاص دارد به نکات بسیار تازه‌ای پیرامون نظریه‌های رایج و به ظاهر تکراری مازلو، هرزبرگ و مک‌گرگور اشاره شده است که تاکنون در منابع فارسی سابقه نداشته و ذکر از آنها نشده است. در برخی موارد نیز نظریات اصلاحی پیرامون این

نظریه‌ها با توجه به ترجمه‌های غلط سابق و متأسفانه رایج از منابع اصلی ارائه شده که امید است مورد توجه قرار گیرد.

بخش سوم به گروه و نقش آن در رفتار سازمانی اختصاص دارد. این بخش شامل یازدهم، دوازدهم و سیزدهم است و به ترتیب درباره ارتباطات و تصمیم‌گیری گروهی، شکل‌گیری و ساختار گروه و سرانجام پویایی و اثربخشی گروه بحث می‌کند. روش کلی در این بخش نظیر دو بخش دیگر به این ترتیب است که از تکرار مباحث جاری و رایج پیرامون گروه در کتابهای رفتار سازمانی پرهیز شده و برخورد عمیق و روانشناختی و جامعه‌شناختی با مباحث یاد شده صورت گرفته است. این اقدام بخصوص از آن جهت که دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی مباحث مقدماتی رفتار را در دوره کارشناسی دیده‌اند اهمیت بسیاری دارد.

بخش چهارم به مباحث مهم انسانی در سازمان اختصاص دارد. چراکه به عقیده مؤلف اثر این عوامل بر رفتار در سازمان به مراتب بیش از اثر ساختار بر رفتار سازمانی است. در فصل چهاردهم، فرهنگ سازمانی با استفاده از منابع تخصصی در این زمینه به رشته تحریر در آمده و سعی شده است که از زوایای مختلف با این موضوع مهم برخورد شود. فصل پانزدهم به مبحث مهم روز یعنی «عدالت» که تاکنون کمتر در منابع فارسی دیده شده یا اصلاً دیده نشده است اختصاص دارد. در این فصل با استفاده از منابع تخصصی پیرامون عدالت سازمانی و ارتباط آن با رفتار انسانی خوانندگان بخوبی با چگونگی ارتباط مباحث انسانشناسی، روانشناسی و جامعه‌شناسی با رفتار سازمانی و روابط انسانی آشنا می‌شوند. در فصل شانزدهم پیرامون دوگانگیهای رفتار در سازمان بحث شده است. در این فصل دوگانگیهای رفتار در سازمان خود به دو بخش اصالت انسان یا مقررات سازمان و فناوری جدید یا ثبات سازمان تقسیم می‌شود. موضوع فناوری جدید و تغییرات ناشی از آن در سازمان باز از جمله مباحث جدیدی است که حتی محقق به اندازه لازم از عهده جمع‌آوری منابع نظیر دو فصل غنی فرهنگ سازمانی و عدالت سازمانی برنیامد ولی به دلیل اهمیت و آینده آن، فصلی را بدان اختصاص داد که امید است مورد توجه علاقه‌مندان قرار گیرد.

بخش پنجم به بحث پیرامون «رهبری» و تأثیر آن بر رفتار پیروان اختصاص دارد. موضوعی که مهمترین موضوع مدیریت در هزاره جدید (2000) است، ولی متأسفانه کمتر در این باره بحث جامع علمی به زبان فارسی صورت گرفته است. بخش حاضر دارای سه فصل است. فصل هفدهم به تعریف رهبری از نظر فنی و علمی است. در فصل هجدهم

سعی شده است یکی از آرزوهای محقق یعنی جمع آوری همه نظریه‌های رهبری در یک کتاب (فصل) محقق یابد. خوشبختانه این مهم انجام گرفته و کلیه نظریه‌هایی که پیرامون رهبری از سال 1940 تاکنون (2007) در کتابهای علمی جمع آوری شده است در مجموعه حاضر تقدیم علاقه‌مندان به این بحث می‌شود. فصل نوزدهم درحقیقت ادامه فصل هجدهم است ولی از آنجا که نظریه‌های مطرح شده در این فصل مبتنی بر تحقیقات تجربی و دانشگاهی نیست سعی شده مجموع این نظریه‌ها درباره رهبری، که اتفاقاً از استقبال عمومی هم برخوردار است، در فصل جداگانه‌ای با عنوان «نظریه‌های عمومی رهبری» گنجانده شود. درباره اهمیت این درس و بحث در رشته‌ها و گرایشهای مدیریت همین بس که هم‌اکنون بحث رهبری به‌عنوان یک درس مستقل سه‌واحدی در کلیه رشته‌های مدیریت در دانشگاههای معتبر جهان در سطوح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تدریس و محقق خود قریب سی سال پیش (1358) دکتری تخصصی خود را در این رشته از دانشگاه بین‌المللی ایالات متحده امریکا اخذ و به میهن اسلامی و انقلابی که خود نهاد رهبری بود بازگشت.

با این مقدمه و با شکرگزاری به درگاه خداوند متعال و تشکر از همه کسانی که امکان این تحقیق را فراهم ساختند و تشکر ویژه از همه کسانی که زمینه چاپ و تجدید چاپ این کتاب را به وجود آوردند، بخصوص مسئولان محترم «سمت» و گروه تخصصی مدیریت و ویراستاران و سایر عوامل تولید و توزیع، توجه خوانندگان، دانشجویان دانش پژوهان و اساتید عزیز را به مطالعه کامل آن جلب می‌نماید. باشد که قبول افتد. انشاءالله.

سید علی اکبر افجه